

Collectie: een pakket met inhoud

Bij de post voor het Verzetsmuseum zitten regelmatig verrassingen. Het museum dankt zijn collectie vrijwel geheel aan mensen die na rijp beraad en vaak in overleg afstand doen van documenten, voorwerpen of foto's die iets met de Tweede Wereldoorlog te maken hebben. Sommige spullen worden onaangekondigd opgestuurd. Begin dit jaar was het weer raak: uit een onopvallend pakket kwam een in oude kranten verpakte bijl tevoorschijn, met daaraan bevestigd een lange ijzeren sleutel (zie foto). In de begeleidende brief geeft Catharina Dijkstra-Waterman (1929) uitleg over deze voorwerpen, die allebei nauw verbonden zijn met de manier waarop het gezin Waterman de hongerwinter heeft doorstaan. Catharina woont als tiener in de Indische Buurt en brengt

daar de illegale kranten *De Waarheid* en *Het Parool* rond. Daarbij heeft ze veel profijt van de ijzeren sleutel, een loper die toegang geeft tot de trappenhuisen van portiekwoningen op haar route. In diezelfde tijd gaat Catharina's vader op pad met de bijl,

Nieuwe medewerkster Karin Rietbroek

Vanaf 1 maart is Karin Rietbroek de nieuwe stafmedewerkster collectie en tentoonstellingen. Karin vervangt Martha Bakker die na zes jaar Verzetsmuseum besloot om freelance te gaan werken als fotograaf en maker van culturele producties. De redactie sprak met Karin.

Kende je het Verzetsmuseum al?

"Ja, ik kende het Verzetsmuseum vrij goed door mijn afstudeerscriptie voor Culturele Studies aan de Universiteit van Amsterdam. Die ging over theorie en praktijk van tentoonstellingsvormgeving, en in het kader daarvan heb ik onder meer de vaste opstelling van het Verzetsmuseum beoordeeld. Wat me nog bijstaat is dat ik destijds vond dat er zonder veel digitale techniek toch veel interactiviteit en verassende effecten waren bereikt."

Waarom heb je gesolliciteerd?

"Ik keek al een tijdje om me heen naar ander werk. Ik had twee halve banen, één bij Museum BroekerVeiling en één bij de Aviodrome. Er was weinig ruimte om me ook met de tentoonstellingen bezig te houden, en dat vond ik erg jammer. Ik bekeek dus de vacatures, en die bij het

Verzetsmuseum sprak me meteen erg aan, juist omdat de nadruk ligt op het maken van tentoonstellingen - en ook vanwege het onderwerp. Daarbij is het prettig om één baan te hebben in plaats van twee, en om te werken in de stad waar ik woon."

Heb je kennis of ervaring die specifiek relevant is voor het museum?

"Tijdens de sollicitatiegesprekken bleek dat het Verzetsmuseum nog geen museologen in dienst heeft. De collectiebeheerder Frits, mijn voorganger Martha en de directeur Liesbeth hebben allemaal geschiedenis gestudeerd en het museumvak in de praktijk geleerd. Ik denk dat ik door mijn opleidingen - Reinwardt Academie en Culturele Studies - wel iets zal kunnen toevoegen in de organisatie. Aan de andere kant is mijn kennis van de Tweede Wereldoorlog nog vrij basaal. Dit is voor een museoloog normaal, je wordt opgeleid tot een intermediair tussen de inhoudelijke theoreticus, vaak een kunsthistoricus of historicus en de "nietswetende" bezoeker. Voor specifieke inhoud per museum en tentoonstelling ga je je dan inlezen. Dus vanaf het moment dat ik solliciteerde heb ik aandacht voor

waarmee hij houten blokken van de trambaan loswrikt. Thuis stookt hij die op in een van groenteblikken gemaakt noedkacheltje, dat voor de nodige warmte zorgt, maar ook gebruikt wordt om de suikerbieten en bloembollen klaar te maken waarmee het gezin Waterman zich in leven te houdt. Bij deze zoektochten naar brandstof wordt vader Waterman enkele malen betrappt en slaagt hij er met behulp van de loper ternauwernood in om aan zijn achtervolgers te ontsnappen. Later gaat hij met zijn dochter regelmatig naar het toenmalige Zuiderzeepark (nu: Flevopark). Daar hakken ze met de bijl bomen om en worden daarbij een keer door de Grüne Polizei beschoten. Ze weten met boom en al te ontkomen, maar moeten die dan nog wel drie trappen omhoog slepen voordat ze thuis zijn. "Hoe we zoveel krachten konden opbrengen, is mij een raadsel", schrijft mevrouw Dijkstra-Waterman. "Je verzette bergen in die tijd".

alle oorlogsgerelateerde dingen die ik tegenkom in de krant of op de televisie. Liesbeth heeft me ook een boekenlijst opgegeven, waaraan ik begonnen ben. De kennis zal ik zo gaandeweg wel opdoen."

Wat vind je ervan om mee te werken aan het nieuwe kindermuseum?

"Dat maakt de baan natuurlijk extra aantrekkelijk. Ik heb niet eerder specifieke kinderexposities gemaakt, maar dat lijkt me erg leuk. Van de tentoonstelling *Geld & je Leven* in Museum BroekerVeiling, waarbij ik zijdelings betrokken was, heb ik wel geleerd dat de teksten voor VMBO'ers anders zijn dan die voor een algemene doelgroep. Bij elke expositie moet je je blik op het onderwerp aanpassen aan je doelgroep. Dat is iets wat ik wel kan. En het is natuurlijk belangrijk om veel dingen bij de doelgroep te testen."

Foto's in dit nummer:
Beeldbank WO2 - Nederlands
Instituut voor Oorlogsdocumentatie,
Verzetsmuseum Amsterdam

Vriend worden van het museum? Meld u aan bij de balie van het museum - Plantage Kerklaan 61, Amsterdam, open ma t/m vr 10.00-17.00 en za t/m ma 11.00-17.00 uur- of via info@verzetsmuseum.org en ontdek de voordelen!

Uitgave van

Stichting Vrienden en Vriendinnen
van het Verzetsmuseum en
Stichting Verzetsmuseum Amsterdam

19e jaargang, nummer 1, april 2010

V nieuwsbrief verzetsmuseum

Inhoudsopgave

- Liefde in oorlogstijd
- Seizoen '40-'45 en Behrendt
- Stand van zaken Kindermuseum
- Nieuwe conservator
- Helden en Schurken:
laatste bijeenkomst
- Collectie: een pakket met inhoud
- Vriend: Duco Adema

Britse soldaat met meisje. Foto: Archief Nationaal Bevrijdingsmuseum 1944-1945

Expositie Liefde in oorlogstijd Vanaf 4 juni open voor publiek

In spannende tijden worden liefdesrelaties extra intens beleefd. De Tweede Wereldoorlog beïnvloedde het liefdesleven van een hele generatie mensen. Ze kregen vlinders in hun buik in de schuilkelder, de onderduik, de loopgraven en zelfs in de concentratiekampen. *Liefde in Oorlogstijd* brengt deze onderbelichte, menselijke kant van de oorlog in beeld.

Langdurige gezamenlijke verveling, zoals tijdens de onderduik, of juist de intensieve samenwerking van het verzetswerk konden een lustbevorderend effect hebben. Doodsgevaar kan de voortplantingsdrang stimuleren, en daarmee ook de liefde. De liefde hield mensen tijdens de oorlog op de been. Bovendien werden het wettelijke gezag en de sociale controle minder vanzelfsprekend aanvaard dan in vreedstijd. Veel mannen waren ver van huis, als soldaat of dwangarbeider. De prostitutie bloeide, het aantal buitenechtelijke relaties nam toe en er werd veel geklaagd over de verwildering van de zeden.

In de tentoonstelling komt de liefde in vele vormen aan de orde: liefde die ontstaat als je tot elkaar veroordeeld bent, liefde die de kracht geeft om te blijven leven, liefdesrelaties met de vijand en betaalde liefde. Foto's, liefdesbrieven, geïmproviseerde bruilofts-

kleding, en film- en geluidsopnames brengen talloze individuele liefdesverhalen in beeld. Zoals het verhaal van Lammie, dochter van onderduikhelpers die onderduiker Bennie troost als diens ouders zijn opgepakt. In 1944 krijgen ze samen een kind. Niemand mag weten van Bennie's bestaan. Voor de dorpsgenoten is de baby een 'moffenkind'. Pas na de oorlog kunnen ze trouwen. Of het verhaal van Rotterdamse Annie die strikt in het geheim een relatie aangaat met de Duitse Kriegsmarinier Karl.

Veel vrouwen vielen voor de strak in het uniform gestoken bezetter of bevrijder. Ongeveer 8.000 Nederlandse meisjes kregen een kind van een bevrijder. Maar veel meer Nederlandse meisjes kregen een kind van een Duitse militair. De schattingen lopen uiteen van 15.000 tot 50.000.

Liefde in oorlogstijd is een intieme expositie die je hart sneller doet kloppen!

De tentoonstelling is een productie van het Nationaal Bevrijdingsmuseum 1944-1945 te Groesbeek en is gebaseerd op het boek van Steffie van den Oord, 'Liefde in Oorlogstijd'. Amsterdam 2004.

Oral History: The making of

Een subsidie van het VSB-fonds stelde het Verzetmuseum in staat om de herinneringen van vijftien ooggetuigen van de oorlog op professionele wijze te filmen. Dit *oral history* project is vorig jaar gestart en nadert nu zijn afronding. Het museum beschikt dan over een bijzondere collectie getuigenissen die kunnen worden gebruikt in het nog te realiseren Kindermuseum, in toekomstige wisseltentoonstellingen, voor documentaires, bij educatief gebruik en op de website. Daarnaast dragen deze interviews bij aan de mondelinge geschiedschrijving over de bezetting van Nederland.

Interviewer Alex Bakker vertelt: "Heel verschillende mensen met heel verschillende verhalen, dat maakt deze verzameling zo mooi. Hoe iemand de bezetting heeft beleefd, hangt allereerst af van de feitelijke omstandigheden. Hoe oud ben je, waar woon je, wie zijn je ouders? Ik heb vroeger zeventigers geïnterviewd tot en met mensen van in de negentig. En als het meezit, straks nog een vrouw van 101!"

Sommige geïnterviewden zijn oude bekenden van het Verzetmuseum Amsterdam, zoals bijvoorbeeld Piet Meerburg, die als student betrokken was bij het redden van honderden kinderen uit de crèche tegenover de Hollandsche Schouwburg, en Bram Grisnigt, die als 17-jarige jongen Engelandvaarder werd. Andere getuigen zijn letterlijk en figuurlijk nooit eerder in beeld geweest. Alex Bakker: "We wilden graag enkele onderbelichte perspectieven vastleggen. Zo heb ik een interview gedaan met een voormalige Duitse *Wehrmacht*-soldaat. Om nu het nog kan, zijn blik op bezet Nederland te vangen. Hoe verhiel deze doorsnee Duitse soldaat, die nauwelijks strijdgewoel meemaakte, zich nou tot de Nederlanders? Hij zei: 'Wir waren wie Touristen, aber ungern gesehene Touristen'."

Maar het zijn niet alleen de nieuwe, onbekende verhalen die indruk maken. John Blom, een Joodse jongen uit Amsterdam-Zuid ging vanaf september 1941 verplicht naar de aparte Joodse school. "Ik heb mijn klas zien reduceren van 40 kinderen naar een stuk of vijf, zes. Mijn vriendinnetje Borah kwam op een dag ook niet meer op school. Opgehaald, weg. En ik reageerde van: nou, het is niet anders. Heel onderkoeld. Alsof ik er niets van wilde weten."

Activiteiten

Arrestatie 1945
Beeldbank WO2 – Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie

Zondag 2 mei, 14.00 uur Helden en schurken – Laatste bijeenkomst 'Oorlog in blik'

De Tweede Wereldoorlog was lange tijd een geschiedenis van 'goeden' en 'fouten'. Sinds de jaren tachtig hebben geschiedkundigen dit beeld genuanceerd. In de serie bijeenkomsten *Helden en schurken* – georganiseerd door het Verzetmuseum Amsterdam i.s.m. het Historisch Nieuwsblad/NPS/VPRO/NIOD – is bekeken of geschiedenis wel zonder helden en schurken kan. Voor de laatste bijeenkomst op zondag 2 mei is nog een klein aantal plaatsen beschikbaar. Beeldresearcher Gerard Nijssen (*Andere Tijden, De Oorlog*) presenteert die middag nieuw ontdekt filmmateriaal uit de tijd van de Duitse bezetting. Nijssen maakte in het kader van het VWS-project "Oorlog in Blik" een zo volledig mogelijk overzicht van alle films en geluidsopnamen uit de Tweede Wereldoorlog uit het toenmalige Koninkrijk der Nederlanden, inclusief de voorgeschiedenis (vanaf 1933) en de nasleep (tot 1950). Vanaf september 2010 kan het publiek via een website het merendeel van de duizenden titels aan films en geluids materiaal integraal zien of beluisteren. Op 2 mei een exclusieve voorproef.

Aanvang: 14.00 uur. Toegang: € 10,- per keer. Lezers Historisch Nieuwsblad en vrienden Verzetmuseum slechts € 7,50. Reserveren: tel. 020 620 25 35 of e-mail info@verzetmuseum.org

Dinsdag 4 mei, 19.30-21.30 uur – Gratis avondopenstelling met koffie in het kader van **Nationale Dodenherdenking**.

Bijzondere voorwerpen voor het kindermuseum gezocht!

Het afgelopen half jaar heeft de inhoudelijke projectgroep de globale uitgangspunten voor het kindermuseum nader uitgewerkt. Er is gebrainstormd, er zijn allerlei tentoonstellingen voor kinderen bezocht, de mogelijkheden en knelpunten van een digitaal inlogstelsel werden onderzocht en er werd gewikt en gewogen. De keuze om het verhaal te illustreren aan de hand van echte kinderverhalen was al eerder gemaakt. Maar hoe veel verhalen moeten dat zijn en wat voor soort ervaringen staan centraal? En niet alles wat relevant is, laat zich vertellen aan de hand van de ervaringen van kinderen. Worden er ook fictieve elementen gebruikt? Krijgt het kindermuseum een centrale verteller? De vele keuzes die zijn gemaakt - en die deels ook nog moeten worden gemaakt - zijn nu vast gelegd in een definitieplan. De komende maanden wordt een vormgever geselecteerd en het onderzoek gestart.

In de eigen collectie van het museum bevinden zich al voorwerpen die betrekking hebben op kinderen. Maar om straks een uitgelezen selectie te kunnen maken, wil het museum de collectie bijzondere voorwerpen met een bijbehorend bijzonder kinderverhaal flink uitbreiden. Heeft u een voorwerp uit de oorlogsjaren met een bijbehorend verhaal? Speelgoed, schoolspullen, een poëziealbum, een tekening? Het Verzetmuseum is geïnteresseerd. Als u denkt ons te kunnen helpen, kunt u contact opnemen met Gerard Mensink via telefoonnummer 020- 620 25 35, of via het e-mailadres mensink@verzetmuseum.org

Nieuw: **SREBRENICA-POTOCARI** Een beeldverslag in fotomontages van Jehanne van Woerkom 2 juli t/m 22 augustus 2010

Op 1 juli aanstaande opent Alan Tieger, *Senior Trial Attorney* van het Joegoslavië Tribunaal te Den Haag in de hal van het museum de expositie *Srebrenica-Potocari*. Hierin geeft kunstenaar Jehanne van Woerkom – eerder te gast in het museum met haar tentoonstelling *Kinderen van Crailo* – met fotomontages een beeld van de massabegravingen van slachtoffers van de val van de enclave Srebrenica op 11 juli 1995.

Aanleiding voor de expositie is de vijftiende herdenking van de massamoord die volgde op de val op 11 juli 1995 van de door de Verenigde Naties beschermde enclave Srebrenica. Jehanne van Woerkom: "Het verhaal van de slachtoffers is het verhaal van de grootste genocide in Europa na de Tweede Wereldoorlog en de nasleep ervan. Het is ook mijn verhaal, het gaat ons allen aan."

Srebrenica-Potocari, een beeldverslag in fotomontages van Jehanne van Woerkom is voor publiek dagelijks geopend van 2 juli 2010 t/m 22 augustus 2010.

Documentaire filmweekend 10 en 11 juli

Op zaterdag 10 en zondag 11 juli vertoont het Verzetmuseum in de gehoorzaal gratis voor museumbezoekers een aantal documentaires over de nasleep van het Srebrenica-drama. Te zien zijn *A cry from the grave*, *Land der vermisten* en Heddy Honigmanns *Crazy*. Voor meer informatie en de aanvangstijden zie www.verzetmuseum.org of bel 020 620 25 35.

Vriend: Duco Adema

Duco Adema is de nieuwe voorzitter van de Vriendenstichting. In het dagelijks leven is hij - nog even - stadsdeelvoorzitter van Zuider-Amstel.

"Vroeger stond het Verzetmuseum in de Rivierenbuurt, in 'mijn' stadsdeel. Die buurt is zwaar getekend door de oorlog en het verlies van zoveel Joodse bewoners, vermoord in de Duitse kampen. Daar ben ik me altijd scherp van bewust geweest. Ik hecht daarom veel belang aan het Verzetmuseum. Dus toen ik vorig jaar werd gevraagd als voorzitter van de Vriendenstichting, was ik blij om een actieve rol voor het museum te mogen spelen.

Welke tentoonstelling van de afgelopen jaren mij is bijgebleven? Die met die bevrijdingsrokken! "Feest!", heette het en het

ging over hoe allerlei landen hun Dag van de Vrijheid vieren. Mijn moeder vertelde mij altijd over haar herinneringen aan de echte Bevrijdingsdag, mei 1945. Zij droeg toen ook zo'n rok. Die had ze zelf gemaakt uit allerlei lapjes stof, samen met haar vriendinnen, en ze was er heel trots op. Jammer genoeg is die vrolijke rok niet bewaard gebleven.

Nu is het alweer 65 jaar geleden, de bevrijding. Het wordt een bijzonder lustrium, ook omdat het Verzetmuseum 25 jaar bestaat. Laten we er een mooie herdenking en viering van maken. En laten we proberen nog meer Vrienden van het

Seizoen '40-'45. Voetbal tijdens de Tweede Wereldoorlog

Bekijk de tentoonstelling,
nog t/m 16 mei 2010

Nog te zien: Fritz Behrendt

Getekend door
de oorlog
Expositie t/m 27 juni 2010

museum te werven! Zou het niet mooi zijn om alle bezoekers aan het Verzetmuseum expliciet uit te nodigen lid te worden van de Vriendenstichting? Natuurlijk zal ik zelf ook mijn steentje bijdragen. Bij mijn aanstaande afscheidsreceptie als stadsdeelvoorzitter ga ik alle aanwezigen oproepen om Vriend te worden."